

קדושת המעשה בארץ ישראל

■ ראשית עֲרֹסְתְּכֶם

מיד לאחר סיום האירוע הקשה והמר של עוון המרגלים, הופיעו מספר מצוות חדשות. אחת מהן היא מְצֹנֹת הפרשת חלה:

”ראשית עֲרֹסְתְּכֶם חֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה...” (במדבר טו, כ)

עם סיום הלישה ועריכת הבצק חל חיוב להפריש ממנו כמות קטנה ולתת אותה לכהן, והיא הנקראת 'חלה'.

התורה מדגישה שחשיבותה וקדושתה של החלה, היא כמדרגת **תְּרוּמָה** הניתנת מן הדגן:

”...כְּתְּרוּמַת גֶּרֶן, כֵּן תְּרִימוּ אֶתָּה.” (שם)

להקבלה הזאת יש משמעות רבה. התְּרוּמָה הניתנת לכהן מן התבואה איננה סתם מתנה, אלא היא הופכת ל"קודש"; ואדם זר שאינו כהן האוכל ממנה, חייב מיתה בידי שמים. יתר על כן, כהן שהוא טמא, אסור לו לנגוע בה וקל וחומר – שלא לאוכלה.

את קדושת התְּרוּמָה ניתן להבין. התְּרוּמָה נקראת 'ראשית' כי היא נבחרת מבין גרעיני החיטה, שהם מעשה **ידי שמיים**.

לעומת זאת, קשה מאוד לתפוס את קדושת החלה. סוף סוף מדובר כאן במעשה ידי אדם! הרי לישת הבצק ועריכתו הן היוצרות את המושג "ראשית עֲרֹסְתְּכֶם". כלומר, הראשית מן הבצק שהוא מעשה ידי אדם, הופכת באופן מפתיע להיות "קודש".

במדרש ספרי (פרשת שלח קי; במדבר טו, יח) אנו מוצאים חיזוק לתובנה הזאת.

שם מבואר, כי אדם המביא קמח מתבואה שגדלה **מחוץ לארץ ישראל**, וכאן בארץ ישראל ערבב את הקמח במים ולש את העיסה, יהיה חיוב מן התורה להפריש חלה. לחלה הזאת יוצמד ערך של 'קודש'.

לעומת זאת, המוציא **קמח מארץ ישראל** לחוץ לארץ ושם לש את העיסה, היא תהיה פטורה מן החלה מדין תורה. זו דעת רבי עקיבא, וכן ההלכה.

מכאן רואים בבירור, שאין זה תלוי במקור החיטה ומאיזה אדמה היא נלקחה. התנאי הקובע הוא, עצם פעולת לישת הבצק המבוצעת על ידי יהודי בארץ ישראל. המשמעות היא, שגם במעשה ידי אדם מוטבע ערך של קדושה, וכשם שקדושת התרומה תלויה בתבואה הגדלה בארץ ישראל, כך קדושת החלה תלויה בלישת העיסה על אדמתה.

אנו למדים זאת מן הכתוב ב**מִצְוַת חלה**:

"...בבֹּאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה... רֵאשִׁית עֲרֹסֹתְכֶם חֶלֶה תְּרִימוּ תְּרוּמָה..."
(במדבר טו, יח; כ)

"חֶלֶה תְּרִימוּ תְּרוּמָה", התורה משווה בין ראשית מעשה ידי שמיים לבין ראשית מעשה ידי אדם. שניהם "קודש", ושניהם דווקא בארץ ישראל. האם יש קשר בין הופעת המצווה הזאת לבין חטא המרגלים?

■ פחד המרגלים

בבואנו לחקור ולהתעמק בחטאם של המרגלים, לא נוכל שלא להביע פליאה, כיצד חדר אליהם הפחד מפני שבעת העממים בארץ ישראל?

"וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ: לֹא נוּכַל לַעֲלוֹת אֶל הָעָם, כִּי חָזַק הוּא מִמֶּנּוּ."

(במדבר יג, לא)

"וְיִשָּׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק... וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחַגְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם."

(שם, פסוק לג)

גם אם סיבת הרתיעה היא ענקי הארץ, אין זה מסביר את תופעת הפחד. בכל זאת הרי מדובר כאן בנשיאי השבטים, כעדות התורה:

"...כְּלָם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָמָּה."

(שם, פסוק ג)

הלוא ודאי אנשים ברמה גבוהה כל כך, היו עדים לנסים ולנפלאות שהתחוללו במצרים ובמדבר. האם כל אלו אינם מספיקים להבהיר להם כי יש עליהם השגחה צמודה של ה'?! האם אין צדק בטענתם של יהושע בן נון וכלב בן יפונה שאמרו:

(במדבר יד, ט)

”...ה' אֶתְנוּ אֶל תִּירָאִים”!

התשובה לשאלה זו נעוצה בהבנת ההבדל החד שבין הנהגת ה' ביציאת מצרים לבין הנהגת ה' בכיבוש של ארץ ישראל וישובה; כפי שהזכרנו במאמר “כישלון המרגלים”.

הנהגת ה' את העם ביציאתם ממצרים ובהליכתם במדבר הייתה כולה הנהגה נסית; בה היו בני ישראל שותפים פאסיביים בלבד.

צורת הנהגה זאת מתבטאת בפסוק:

(שמות יד, יד)

”ה' יִלָּחֶם לְכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּן”.

במצרים התרחשו כל הניסים והמופתים ללא שותפות פעילה של בני ישראל; את החוויה הזאת ספגו המרגלים אל תוכם.

לא כן כיבוש ארץ ישראל, שהצריך מלחמה ארוכה שנמשכה כמה שנים. ההתיישבות בארץ ישראל התבצעה על ידי בני ישראל בעצמם. הם היו נוטעים עצים, בונים בתים ונלחמים בטכסיסי מלחמה. בכל הפעילות הזאת הייתה צמודה אליהם השגחת ה' ועזרתו.

דוגמא מובהקת לכך נוכל לראות במלחמת העי השנייה. שם מדריך הקב"ה את יהושע בן נון צעד אחר צעד בכל ההכנות המלחמתיות. מה שמפליא הוא, שהקב"ה מנחה את יהושע בטכסיסי מלחמה מפורטים מאד כהצבת מארב מאחורי העיר. דבר זה מצריך גם הדרכה ללוחמי ישראל להעמיד פנים כבורחים ונָסִים מפני לוחמי העי, ובכך לגרום להם לעזוב את העיר ולהוציא את כל אנשיה למרדף אחרי ישראל.

כל זה מלמד שרצון ה' הוא שְׁעֵם ישראל יילחם בצורה טבעית, מקובלת ושגרתית, וה' ינחה אותם ויסייע להם לנצח על ידי הטלת מורא ופחד בלב הכנענים.

כאן ישאל השואל.

והרי במלחמת יריחו, שהייתה הראשונה במלחמות יהושע, נפלה החומה בדרך נסית בעוד שתפקידו של עם ישראל היה לתקוע ולהריע בשופרות!

שאלה זו תוביל אותנו להבנה כוללת ורחבה יותר.

השינוי בצורת הנהגת ה' בכניסה לארץ אינו נובע מן ההבדל בין ארץ מצרים לארץ ישראל, אלא מעיקרון אחר ברור ובהיר. הקב"ה ברא את העולם והשליט בו את חוקי הטבע כולל האדם וכוחותיו. רק כאשר אין בכוחם של חוקים אלה להוביל את רצון ה', מפעיל הקב"ה מערכות על טבעיות נסיות ופלאיות, כדי להשלים את רצונו.

במצרים ובמדבר לא היה בכוחם של חוקי הטבע להוביל את עם ישראל החוצה ולהעניק להם מזון, שתייה והגנה. משום כך פעל ה' באמצעות נביאיו משה ואהרן במופתים שכפו את עצמם על חוקי הטבע.

בארץ ישראל הפסיק המן לרדת, כי כאן יש אדמה המצמיחה מזון. גם הסלע הפסיק להוציא מימיו, כיוון שבארץ ישראל זורמים נחלי מים. לא היה גם צורך בענני כבוד, הודות לאפשרות לבנות בתים ולשבת בתוכם.

עם ישראל צבר מספיק כוח וביטחון באמצעות מלחמות סיחון ועוג מלכי האמורי; משום כך, היה ביכולתו של העם לנהל בארץ ישראל את מלחמותיו בעצמו.

מאידך גיסא, היות ואי אפשר היה להפיל את חומת יריחו בדרך טבעית, יזם ה' את הפלתה בצורה פלאית באמצעות הקפות העם ותקיעות הכוהנים.

משום כך, אחרי נפילת החומה בדרך נסית המשיך העם להילחם בחרבו ובקשתו באויב שהתבצר בתוך העיר.

כאן יש שותפות מלאה בין מעשה ידי אדם מצד אחד, ובין ברכת ה' והשגחתו מצד שני; חוויה כזו, טרם חוו המרגלים. עדיין שמורה בזיכרון המלחמה מול עמלק שלא הייתה קלה, ושבסיומה לא הייתה הכרעה סופית אלא רק החלשת האויב, כלשון הכתוב:

”וַיִּחַלֵּשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עַמְלֵק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרֵב.” (שמות יז, יג)

כאן המקום להזכיר, שבמלחמת עמלק לא נלחם ה' במקום בני ישראל, אלא רק סייע להם להילחם. הסיבה הייתה חוסר אמונתם בה', כפי שהתורה מציינת שם בפירוש:

”...וְעַל נַסְתָּם אֶת ה' לֵאמֹר הִישׁ ה' בְּקַרְבָּנוּ אִם אֵין.” (שם, פסוק ז)

את השמדת עמלק הועיד הקב"ה למלך שימלוך בארץ ישראל.

המרגלים ידעו שבארץ ישראל הם יצטרכו להילחם בעצמם בסיוע ה'. לכן, כשראו את ענקי הארץ נבהלו ונפלה רוחם.

■ **בְּבִאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ**

המצווה שהייתה אמורה לחזק את ביטחונם, זו מְצִוֹת הפרשת חלה. כיצד?
לעיל הוכחנו, כי שתי מצוות – מְצִוֹת הפרשת חלה ומְצִוֹת הפרשת תרומה מן התבואה – שוות בערך הקודש שבהם. ועם זאת, יש ביניהם הבדל אחד חשוב.
נצטט את מדרש ספרי:

”בְּבִאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ, אמר רבי ישמעאל, שינה הכתוב ביאה זו מכל הביאות האמורות בתורה. שבכל ביאות שבתורה הוא אומר: 'וְהָיָה כִּי תֵבְאוּ...'; 'וְהָיָה כִּי יִבְיֵאֶף...'. וכאן הוא אומר: 'בְּבִאֲכֶם' – ללמדך שכיון שנכנסו לארץ ישראל, מייד נתחייבו בחלה.”
(ספרי במדבר סימן ק”י)

חז”ל מלמדים אותנו, שמְצִוֹת הפרשת חלה הייתה תקפה מן היום הראשון שבו נכנסו ישראל לארץ. מאידך, מְצִוֹת הפרשת תרומות ומעשרות, החלה להיות תקפה רק כעבור 14 שנים, שבע שנים שכבשו את הארץ ושבע שנים שחילקו אותה לשבטים ולמשפחות.

זאת אנו למדים ממילה אחת: “בְּבִאֲכֶם”! מיד כשאתם נכנסים.

מהי משמעות ההלכה הזאת?

הרי כבר ביארנו לעיל כי הפרשת חלה היא מן הבצק, והבצק הוא מעשה ידי אדם. זה מלמד, כי הקדושה שורה גם במעשי האדם כאשר הוא בארץ ישראל.

המעמיק בהלכה זו תופס שזו בעצם הבשורה הגדולה לכל מהלך המלחמה על כיבוש ארץ ישראל. יש קדושה גם במעשי ידי האדם במלחמתו על פי מְצִוֹת ה'. אין כאן פעולת חולין, ולכן שם ה' חל גם על חיי המעשה האקטיביים. משום כך, התחייבו במְצִוֹת חלה עוד לפני סיום כיבוש הארץ, כיון שהיא בעצם מאותתת, שהשגחת ה' מופיעה באמצעות הפעולות האקטיביות של בני ישראל, הכוללות גם פעולות מלחמתיות.

תחושה זו מחזקת את הביטחון שהיה חסר למרגלים. במצווה זו יש תיקון לחולשה שאחזה בהם ואשר גרמה לחטאם החמור. זו הסיבה מדוע הוזכרה מְצִוֹת החלה מיד לאחר החטא והעונש.

לא כן בתרומה ומעשר.

כאן חָלָה הקדושה על אדמת ארץ ישראל ועל הזרעים הצומחים בתוכה בידי שמיים, ולכן יחול החיוב רק אחרי כיבוש הארץ וחלוקתה. מכאן למדנו, שאדמת ארץ ישראל מתקדשת רק כשעם ישראל הוא ריבון עליה וכאשר כל משפחה יודעת בדיוק היכן חלקת האדמה השייכת לה. את יסוד השראת השכינה המתלווה אל עם ישראל בארץ ישראל, אנו למדים מן הפסוק הבא:

”וְלֹא תִטְמֵא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שׂוֹכֵן בְּתוֹכָהּ...”

(במדבר לה, לד)

האם יש קשר בין שני תיאורים אלה “אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ” “אֲשֶׁר אֲנִי שׂוֹכֵן בְּתוֹכָהּ”? התשובה היא – כן; למדים זאת מן ההמשך:

”...כִּי אֲנִי ה' שׂוֹכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל”.

(שם)

כלומר, היות ואני שוכן בתוך בני ישראל, ואתם יושבים בארץ ישראל, מְמִילָא אני שוכן בתוכה.

צריך להבהיר. רק בארץ ישראל יכול לשכון עם ישראל כלאום וכריבון, בעוד שבחוץ לארץ הוא אינו מתפקד כלאום ואינו ריבון. אמור מעתה: קדושת ארץ ישראל נובעת מקדושת עם ישראל היושב בארץ ישראל, וה' השוכן בתוכו.

מְצֻוֹת הפרשת חלה מצטרפת לשרשרת מצוות שעיקרן הוא תיקון חטא המרגלים, כמצוות ציצית ומצוות ניסוך היין על גבי המזבח.

כל המצוות לא ניתנו אלא לצרף ולזכך את רוח האדם מן החולשות התוקפות אותו והמוצאות את ביטוין בעוונותיו.

■ מסע האות יו"ד

על הצורך לחזק את עוז רוחם של המרגלים ולשדר להם שיש בכוחם להילחם את מלחמות ה' בעזרתו, יעיד שינוי השם המפתיע:

”...וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נֹון יְהוֹשִׁיעַ”.

(במדבר יג, טז)

משה רבנו משנה את שמו של משרתו הנאמן, נציג שבט אפרים, על ידי תוספת אות יו"ד לשמו.

מה פשר שינוי השם הזה, ומה הקשר שלו לשליחות הריגול?
יתר על כן, מה המיוחד באות יו"ד שבה בחר משה?
לעזרתנו בא מדרש רבה:

"אמר רבי שמעון בן יוחאי: יו"ד שנטל הקב"ה משְׁרֵי היה טס ופורח לפני
כסאו של הקב"ה. אמר לפניו: ריבונו של עולם, בשביל שאני קטנה שבאותיות
הוצאתני משרה הצדקת?
אמר לה הקב"ה: לשעבר היית בשמה של אישה ובסופן של אותיות, עכשיו אני
נותנך בשמו של איש ובראשן של אותיות, שנאמר: 'וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נוֹן
(בראשית רבה מז) הוֹשִׁיעַ'."

המדרש – בדרכו הציורית המיוחדת – מגלה לנו את סוד שינוי שמו של הושע
בן נון ל'הושע'. התוספת הזו אינה סתמית, אלא תוספת של אות יו"ד שנלקחה
משְׁרֵי אמנו, ששמה נשתנה כידוע ל'שרה'.
עוד מגלה לנו רבי שמעון, שגם אות קטנה אינה בטלה סתם כך, אלא יש לה
תפקיד, ותפקיד חשוב.
כעת תתעורר שאלה נוספת.
האם יש קשר בין יהושע בן נון לשרה אמנו? האם מעבר האות יו"ד רומז על כך?

זכות אבות וארץ ישראל

ידוע ומפורסם, כי הקשר בין אבותינו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב לבין ארץ
ישראל היה עמוק וחזק. האבות חיו בארץ, התהלכו בה וזכו בה לנבואה.
פעם אחר פעם נגלה אליהם הקב"ה, והבטיח שארץ ישראל תינתן להם ולבניהם
אחריהם ירושת עולם.

על הקשר המיוחד הזה בין אבות האומה לבין ארץ ישראל, נלמד מהפסוק הבא:

"וַיִּזְכְּרֵנִי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, וְאֶף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק, וְאֶף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר,
(ויקרא כו, מב) וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר."

הקב"ה זוכר את האבות ביחד עם ארץ ישראל. כלומר, הם קשורים יחדיו.

הרמב"ן בפירושו לתורה מבאר את הטעם לכך שכאשר חטאו המרגלים והוציאו את דיבת הארץ רעה ועמד משה רבנו בתפילה ותחינה לפני ה', לא הזכיר זכות אברהם יצחק ויעקב כפי שעשה לאחר חטא עגל הזהב?

לפי פירושו של הרמב"ן, היות וחטא המרגלים קשור עם ארץ ישראל, לא היה יכול משה רבנו להזכיר את אבות האומה. כאשר עם ישראל מואס בארץ שהייתה חביבת האבות, אין טעם להזכיר זכות שבו ברגע תיהפך לחובה.

יתר על כן. אברהם יצחק ויעקב עמדו בהצלחה והתגברו על כל הקשיים והמכשולים שפקדו אותם בארץ ישראל. עוז רוחם נבע מאמונתם בה' ללא סייג. אמונתם לא נחלשה וביטחונם בה' לא פחת, למרות ניסיונות רבים וגדולים שעברו עליהם.

המרגלים לעומתם, חטאו בחוסר אמונה בכוח ה' להוריש לפנייהם את ארץ ישראל. הם אמרו במרירות: "כִּי חָזַק הוּא מִמֶּנּוּ" (במדבר יג, לא); כלומר: הכנענים חזקים גם מאתנו וגם כביכול מה'.

למרגלים היה חסר הקשר הזה עם האבות, ולכן חטאו. זה היה המניע של כלב בן יפונה אשר הלך להשתטח על קברי האבות בחברון. כָּלֵב הלך לחבר את נפשו עם כוח האמונה ומסירות הנפש שאפיינו את עוז רוחם של אברהם יצחק ויעקב.

גם יהושע בן נון ביקש להתחבר אל האבות, אלא שהוא עשה זאת דרך האות יו"ד שהגיעה משמה של שְׁרֵי ואשר נוספה לשמו על ידי משה רבנו:

"...וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ."

(במדבר יג, טז)

מלפנים ומאחור

האות יו"ד היא אות ראשונה משם ה'. האות הזו התחברה לשם 'שְׁרֵי' בסופה. מדוע?

אברהם ושרי יצאו לכבוש את ארץ ישראל מידי עובדי האלילים. בכוח אמונתם ובעוז רוחם היו כעמוד ענן ועמוד אש ההולכים לפני המחנה. אברהם אבינו מגייר את האנשים ושרי מגיירת את הנשים. הם לא היו צריכים את האות יו"ד שתלך לפנייהם. בכל מקום בו הלכו אברהם ושרה, היה אברהם בונה מזבח וקורא בשם ה'. לעומת זאת, עדיין היו צריכים הגנה מאחור. הגנה, שאיש לא יוכל לפגוע בהם או במחניהם. משום כך היה חיוני שהאות יו"ד תתחבר לסוף שמה של שרי.

כך ה' מבטיח להם:

"...אַל תִּירָא אַבְרָם אָנֹכִי מִגֵּן לָךְ...".

(בראשית טו, א)

ה' אומר לאברם, לך קדימה בכוחך, אני אעמוד מאחוריך ואגן עליך. נוכל להציג דוגמה מובהקת מירידת אברהם למצרים. שרה נלקחת על ידי פרעה, ותגובת ה' אינה מאחרת לבוא:

"וַיִּנְגַע ה' אֶת פְּרַעֲהַ נְגָעִים גְּדֹלִים וְאֶת בֵּיתוֹ, עַל דְּבַר שָׂרֵי אִשְׁתֵּי אַבְרָם".

(בראשית יב, יז)

לאחר שהתהלכו אברהם ושרה בארץ ישראל לארכה ולרחבה, על פי ציווי ה' (בראשית יג, יז), הועיד להם הקב"ה תפקיד חדש, והוא: בניית גופו ונשמתו של עם ישראל.

לצורך זה נתחלקה האות יו"ד של שרי לשניים. ה"א אחת ניתנה לשרה וה"א שנייה ניתנה לאברהם. גם האות ה"א עצמה היא אות משם ה'.

האות ה"א בעברית, משמשת לשון נקבה, כגון: אשה, הלכה, עשתה וכו', וגם מסמלת פריה ורביה.

כך מנמק הקב"ה את הוספת האות ה"א לאברם ולשרה:

"וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אַב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ... וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ".

(בראשית יז, ה-ו)

"שָׂרֵי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שָׂרֵי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ... וּבִרְכָתֶיךָ וְהִיְתָה לְגוֹיִם

(שם, פסוקים טו-טז)

מְלָכִי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ".

מכאן ואילך היה על יצחק ויעקב להמשיך ולעסוק בבניין הרוחני והפיזי של משפחת בית ישראל, כולל הקישור לארץ ישראל. המשך כיבושה הסופי של הארץ נדחה למועד מאוחר. כעבור 400 שנה נמסר השרביט לידיו של יהושע בן נון.

משה ידע כי כיבוש ארץ ישראל מצריך עשייה רבה וכוחות נפש אדירים. כאן תגיע עזרת שמיים רק תוך כדי העשייה המלחמתית.

למשה רבנו היה חשש שכוחותיו של יהושע בן נון לא יעמדו לו בשליחות הגורלית הזו, ולכן העביר אליו בשלמותה את האות יו"ד, שנלקחה משרי.

האות יו"ד היא אות זכרית: איש, שיר, קיר וכו'; והיא נושאת את דגל הפעילות והחלוציות.

משה הוסיף את האות יו"ד לתחילת שמו של יהושע, ובכך הוא הציב לפניו מעין עמוד אש וענן, ההולכים לפני מחנה ישראל.

"יִיָּהּ יוֹשִׁיעַךְ מֵעַצַּת מִרְגָּלִים".

(סוטה לד:)

